

AgEcon SEARCH
RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search
<http://ageconsearch.umn.edu>
aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

Acta oeconomica et informatica 2
Nitra, Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2006, s. 29–32

KOMPARÁCIA GENOVÉHO VÝVOJA A TRŽIEB VYBRANÝCH OBILNÍN A KRAJÍN EÚ COMPARISON OF PRICE DEVELOPMENT AND SALES IN CHOSEN CEREALS AND EU COUNTRIES

Dušan ŠIMO

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

The paper reports on current problems of the production of wheat, barley and grain corn, and compares producer prices, productivity and income from a production unit. Accession countries such as Slovakia, the Czech Republic, Hungary and Poland were compared with EU-15 countries, namely Germany, France, Belgium and Holland. Although there are differences in agriculture development between the said EU countries, the comparison showed that accession countries are significantly behind these countries in terms of natural and value indicators.

Key words: comparison of production and incomes, wheat, barley, corn, EU countries

Cenu produktu možno pokladať za jeden z rozhodujúcich nástrojov marketingového mixu. Z marketingovej charakteristiky ceny vyplýva, že vyjadruje hodnotu produktu a kúpnu silu zákazníka. Cenu produktu ovplyvňuje viac významných faktorov. Ak máme predmetom výskumu obilie ako rozhodujúci produkt pestovateľských procesov podnikania na ornej pôde, medzi najvýznamnejšie možno zaradiť ponuku a dopyt na komoditnom trhu, ďalej miesto trhu, do ktorého treba zaradiť výrobné podmienky, ktoré sú prezentované prírodnými a klimatickými podmienkami. Ďalej cena obilia ako produktu bude závislá od destinácie, kde sa bude produkt ponúkať. Medzi ďalšie nie menej významné možno zaradiť množstvo a kvalitu produkcie, sezónnosť predaja, či časopriestor, distribúciu spojenú s miestom trhu, konkurenciou na trhu obilnín, ale aj s legislatívnymi opatreniami štátu a EÚ prezentovanej nástrojmi spoločnej organizácie trhu. Významným faktorom na podnikovej úrovni sú ceny vstupov materiálneho charakteru ako i ľudských zdrojov prezentované ako náklady na produkciu.

V podmienkach európskej únie obchodovanie s rozhodujúcimi agrárnymi komoditami sa realizuje v súlade so spoločnou organizáciou trhu s obilninami. Sú určené mechanizmy organizácie trhu, ktoré sa členia na:

- reguláciu vnútorného trhu krajín EÚ a orientujú sa na intervencie, produkčné náhrady a priame platby,
- reguláciu obchodu s tretími krajinami a tie sa týkajú poskytovania licencií, dovozných ciel a vývozných náhrad.

Predmetné organizačné normy riešia najmä otázky spojené s intervenciami v oblasti intervenčného nákupu a ceny, príplatkami za skladovanie, intervenčnými centrami, dopravnými nákladmi a ďalšími otázkami.

Ceny výrobcov obilnín v podmienkach EÚ 25 nie sú špecifickým nariadením usmernené. Spoločná poľnohospodárska politika EÚ je ale viazaná viacerými medzinárodnými dohodami medzi EÚ s tretími krajinami. Vo vzťahu k Svetovej obchodnej organizácii (WTO - World Trade Organization) má zachované Slovensko svoje členstvo, ale jej členom je aj EÚ, za ktoré vo WTO rokuje komisia EÚ.

V podmienkach EÚ sa uplatňuje systém obchodných mechanizmov. Súčasťou predmetného systému sú licencie na dovoz a vývoz pre vybrané poľnohospodárske a potravinárske výrobky. Ďalej v zahraničnom obchode sa uplatňujú vývozné

náhrady, ktorých cieľom je vyrovnáť rozdiel medzi cenami na svetovom trhu s cenami v EÚ a tým umožniť vývoz agroproduktov do tretích krajín za ceny na svetovom trhu. K predmetným problémom publikovali viacerí autori, z ktorých uvedieme Podolák (2005), Horská-Ubrežiová (2005), Nagyová (2005), Šimo (2000), Ubrežiová a Horská (2005), Paška (2005), Sojková a Stehlíková (2005), Mižičková (2005), Kretter (2005).

Materiál a metódy

Predmetom štúdia a následne výskumu boli aktivity spojené s odbytom najvýznamnejších obilnín – pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno. Uvedené komodity majú široké hospodárske využitie pri výžive obyvateľstva, ale aj výžive a kŕmení hospodárskych zvierat. V posledných rokoch sa viacero autorov zaoberá ich využitím ako základnej suroviny pre bioenergetické zdroje. Skúmali sa ceny výrobcov uvedených komodít vybraných krajín EÚ – Slovenska, Česka, Maďarska, Poľska, Nemecka, Francúzska, Belgicka a Holandska. Uvedené krajiny v EÚ patria medzi agrárne významné z hľadiska historického, ale aj obchodných aktivít.

Komparácia sa vykonala za roky 2001 až 2005. Pri získavaní podkladových údajov sa využili sekundárne zdroje viacerých databáz ako DG AGRI, EUROSTAT, FAOSTAT, Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky a ďalšie.

Spracovanie podkladových údajov sa uskutočnilo štandardnými matematicko-štatistickými metódami, ďalej sa použili metódy analýzy, komparácie a syntézy.

Výsledky a diskusia

Cenový vývoj výrobcov pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno

Výroba a odbyt obilnín v sledovaných krajinách v posledných rokoch je poznačená viacerými faktormi. Produkcia obilnín z hľadiska spotreby živej ľudskej práce za posledné roky už nevyžaduje vysokú spotrebu času. Technologické procesy dosahujú vysoký stupeň mechanizovaných prác pri príprave pôdy

Tabuľka 1 Cenový vývoj pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno podľa krajín a rokov v €·t⁻¹

Komodita (1)	Rok (2)	SR	CZ	MR	PR	SRN	FR	BEL	HOL
Pšenica (3)	2001	98,7	113,3	93,9	137,7	111,6	115,5	108,6	110,7
	2002	93,4	109,1	89,7	113,1	101,4	106,6	98,8	97,5
	2003	103,4	108,4	126,1	108,8	110,3	105,4	112,1	99,6
	2004	111,0	117,0	95,1	106,0	94,5	121,4	117,5	115,7
	2005	97,0	100,0	87,6	109,0	94,1	107,9	110,4	109,5
	Ind. zm*	-1,7	-12,1	-19,6	-20,8	-15,7	-6,6	-1,6	-1,8
Jačmeň (4)	2001	114,7	115,6	127,7	131,1	135,0	106,0	123,7	125,1
	2002	119,2	133,0	129,5	140,1	123,0	108,0	119,5	118,9
	2003	122,3	121,1	127,0	131,1	124,0	111,0	116,9	114,3
	2004	120,9	119,1	109,3	126,5	118,3	110,4	110,1	111,7
	2005	113,6	116,3	93,7	118,4	108,5	105,4	104,7	103,9
	Ind. zm*	-0,9	-0,6	-26,6	-9,7	-19,6	-0,6	-15,3	-16,9
Kukurica na zrno (5)	2001	106,1	113,2	73,8	108,8	110,0	127,5	126,7	124,7
	2002	97,2	102,5	80,5	94,7	125,4	122,4	121,4	125,7
	2003	94,8	93,3	121,1	111,6	124,6	123,8	121,0	120,4
	2004	102,4	115,2	89,4	132,8	124,5	115,4	118,6	118,7
	2005	79,3	111,4	73,4	107,8	109,9	112,7	113,1	116,5
	Ind. zm*	-19,5	-1,6	-0,5	-0,9	-	-5,3	-10,7	-20,1

Zdroj: DG AGRI, International Grain Council a vlastné výpočty autora, kde: *Ind. zm. – Indexová zmena 2005/2001 v %; SR – Slovensko, CZ – Česko, MR – Maďarsko, PR – Poľsko, SRN – Nemecko, FR – Francúzsko, BEL – Belgicko, HOL – Holandsko

Source: DG AGRI, International Grain Council and own calculations, *Index of variation 2005/2001 in %, SR – Slovak Republic, CZ – Czech Republic, MR – Hungary, PR – Poland, SRN – Germany, FR – France, BEL – Belgium, HOL – Holland

Table 1 Price development of wheat, barley and corn for grain by country and year in €·t⁻¹

(1) commodity, (2) year, (3) wheat, (4) barley, (5) corn for grain,

a sejbe, ako aj pri ostatných pracovných operáciách. Výkonné strojové systémy pri ošetrovaní porastov a zbere významne znižujú spotrebu ľudskej práce na jednotku plochy. V podmienkach Slovenska náklady na výrobu obilnín podľa Šima (2000) sú v rozpätí 15–22 tis. Sk na hektár. V porovnaní s ostatnými komoditami je to podstatne menej. Uvedené vybrané faktory ovplyvňujú agropodnikateľov hospodáriacich na pôde pestovať obilniny na 40–60 % ornej pôdy v SR.

Uvedené faktory sú jedným blokom problémov, ktoré ovplyvňujú voľbu pre výrobu obilnín. Druhým okruhom problémov je odbyt hustosiatych obilnín a kukurice na zrno. V krajinách V-4 dochádza k významnému poklesu základného stáda hovädzieho dobytku, ošípaných a chov hydiny sa udržuje na vyrovnaných početných stavoch. Pre prvovýrobcov vzniká významný problém s odbytom zrnín na domácom trhu EÚ a v zahraničnom obchode s tretími krajinami. V procese predaja je kľúčovou kategóriou cena výrobcu, ktorá ovplyvňuje postavenie podnikateľského subjektu. Cenový vývoj pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno podľa krajín a rokov je uvedený v tabuľke 1.

Ako sa uvádza v tabuľke 1, ceny vybraných komodít majú podľa krajín značné rozpätie.

Pšenica v štruktúre výroby obilnín má najvýznamnejšie zastúpenie. Možno uviesť, že pšenica má viaceré segmenty trhu (potravínarska, tvrdá, krmná a iná) a to ovplyvňuje aj cenu výrobcu.

V roku 2005 najvyššie ceny výrobcov pšenice boli v Belgicku 110,4 €·t⁻¹, Holandsku 109,5 a v Poľsku 109,0 €·t⁻¹. Najnižšie ceny boli v Nemecku 94,1 a v Maďarsku 87,6 €·t⁻¹. Priemerné ceny výrobcu pšenice majú vyššiu úroveň vo vybraných pôvodných krajinách EÚ-15 v porovnaní s krajinami V-4.

Najvyšší index zmeny za roky 2005/2001 sa dosiahol v Poľsku -20,8 %, Maďarsku -19,6 % a Nemecku -15,7 %.

Pri komodite jačmeň cenová hladina v priemere bola vyššia podľa rokov a krajín. V Poľsku dosiahli ceny výrobcov jačmeňa najvyššiu úroveň, pomerne vyššia cena je v Česku, Nemecku a Holandsku. Značný pokles cien za roky 2001 až 2005 bol v Maďarsku o 26,6 %, Nemecku o 19,6 % a Holandsku o 16,9 %.

Kukurica na zrno je komodita, ktorá má zo sledovaných obilnín najvyššiu úrodnosť z jednotky plochy. Značný pokles sa zaznamenal v roku 2005 najmä na Slovensku -19,5 %, Holandsku -20,1 %, Belgicku -10,7 %. Pri jej dôslednej komparácii treba uviesť, že pomerové údaje Slovenska či Holandska sú vyrovnané, ale v Holandsku cena výrobcu kukurice v roku 2005 dosiahla 116,5 €·t⁻¹ a na Slovensku 79,3 €·t⁻¹, čo je menej o 37,2 € na produkciu jednej tony, a to je značný neprospech slovenských farmárov.

Priemerné úrody a tržby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno

Komparácia úrody a nadväzne tržieb z produkcie jednotky plochy je zaujímavý ukazovateľ kvantifikujúci ekonomickú úroveň pestovania vybraných obilnín.

Priemerné hektárové úrody a tržby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno vo vybraných krajinách EÚ sú uvedené v tabuľke 2.

Ako sa uvádza v tabuľke 2, úrodnosti za sledované časové obdobie sú značne rozdielne medzi krajinami V-4 a ostatnými krajinami.

Pšenica ako hustosiata obilnina má rozsiahly diapazón skladby odrôd a preto sa pestuje takmer vo všetkých prírodných podmienkach s primeranými pôdnymi a klimatickými podmienkami. V štruktúre osevu v SR v roku 2005 zaberalo takmer 30 % zo štruktúry pestovaných obilnín na ornej pôde. Podobne

Tabuľka 2 Priemerné hektárové úrody a tržby pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno za roky 2002–2004

Krajina (1)	Pšenica (2) \bar{x}		Jačmeň (3) \bar{x}		Kukurica na zrno (4) \bar{x}	
	t.ha ⁻¹	€·ha ⁻¹	t.ha ⁻¹	€·ha ⁻¹	t.ha ⁻¹	€·ha ⁻¹
Slovensko (5)	3,943	397,8	3,563	430,1	5,106	503,2
Čechy (6)	4,823	540,6	4,133	511,7	6,810	706,8
Maďarsko (7)	3,733	375,5	3,160	378,1	5,333	502,8
Poľsko (8)	3,840	419,5	3,160	419,3	5,700	642,0
Nemecko (9)	7,200	730,5	5,500	669,1	8,633	1 077,8
Francúzsko (10)	7,200	802,5	6,366	698,6	8,333	1 002,5
Belgicko (11)	8,600	943,4	7,366	849,8	11,300	1 359,0
Holandsko (12)	8,433	881,7	6,000	689,1	9,566	1 161,6

Zdroj: DG AGRI, International Grain Council a vlastné výpočty autora t.ha⁻¹ - tony/hektár, €·ha⁻¹ - eurá/hektár

Source: DG AGRI, International Grain Council and own calculations t.ha⁻¹ - tons per hectare, €·ha⁻¹ - euros per hectare

Table 1 Average yield per hectare (t.ha⁻¹) and income per hectare of wheat, barley and corn for grain (€·ha⁻¹) in 2002–2004

(1) country, (2) wheat, (3) barley, (4) corn for grain, (6) Slovak Republic, (7) Czech Republic, (8) Hungary, (9) Poland, (10) Germany, (11) France, (12) Belgium, (13) Holland

je tomu aj v ostatných krajinách. Úrody pšenice sú ale limitované viacerými faktormi, z ktorých uvedieme len niektoré. Medzi najvýznamnejšie možno zaradiť pôdne a klimatické podmienky, intenzifikačné faktory, ktoré sú v značnej miere ovplyvnené materiálno-technologickými vstupmi do výroby a istú úlohu majú aj poveternostné vplyvy. Zrejme uvedené faktory sa prejavujú po viac rokoch aj pri úrode obilnín a pšenice zvlášť. Za sledované obdobie krajiny V-4 dosiahli úrodnosť od 3,733 (Poľsko) do 4,823 t.ha⁻¹ (Česko). Zatiaľ, čo vybrané krajiny EÚ-15 od 7,200 (Nemecko a Francúzsko) až 8,600 t.ha⁻¹ (Belgicko). Komparácia tržieb poukázala na značné ekonomické rozdiely podnikania prístupových krajín. Najvyššie tržby z krajín V-4 boli dosiahnuté v Poľsku 419,5 €·t⁻¹, Česku 540,6 €·t⁻¹ a na Slovensku 397,8 €·t⁻¹. Zo skupiny pôvodných krajín E-15 boli dosiahnuté tržby v rozpätí 730,5 €·t⁻¹ v Nemecku až 943,8 €·t⁻¹ v Belgicku. Ide o veľký rozdiel v tržbách a následne aj ekonomikom hodnotení farmárov.

Pri komodite jačmeň je podobná situácia v produkcii, kde úrodnosť je ešte nižšia ako pri komodite pšenica, ale tržby sú vyrovnanejšie až na Maďarsko, ktoré má nižšiu úroveň tržieb. Priemerné úrody jačmeňa vo vybraných krajinách EÚ-15, Belgicko má najvyššie úrody 7,366 t.ha⁻¹ a nižšie sú v Nemecku 5,500 t.ha⁻¹. I napriek tomu, že ceny výrobcov v priemere boli vyššie ako pri pšenici, tržby vzhľadom na úrodnosť sú relatívne nižšie.

Kukurica na zrno má v rastlinnej produkcii špecifické postavenie z hľadiska nárokov na prípravu pôdy, sejbu a zber. Jej pestovanie je limitované najmä teplotným režimom počas vegetácie a preto sa pestuje v krajinách s vhodnými podmienkami. Kukurica pestovaná na zrno má pomerne vyrovnané hektárové úrody. V prístupových krajinách to bolo za sledované obdobie od 5,106 t.ha⁻¹ na Slovensku až 6,810 t.ha⁻¹ v Čechách. Podstatne vyššie sú úrody vo vybraných krajinách EÚ-15, keď Belgicko dosiahlo úrodu 11,300 t.ha⁻¹, Holandsko 9,566, Nemecko a Francúzsko viac ako 8 ton z hektára. Cena výrobcov kukurice, ako aj úrodnosť sa značne prejavili v tržbách, ktoré dosiahli rozpätie od 1 002,5 do 1 359,0 €·ha⁻¹. Prístupové krajiny dosiahli od 502,8 €·ha⁻¹ do 706,8 €·ha⁻¹.

Ak sa komplexne porovnávajú dosiahnuté produkcie a najmä aj tržby z produkcie jednotky plochy, možno konštatovať, že prístupové krajiny už viac rokov značne zaostávajú za vyspelými agrárnymi krajinami EÚ-15. Odborné diskusie k predmetným problémom smerujú do oblasti spoločnej poľnohospodárskej po-

litiky EÚ-25, kde sa zaostávanie zdôvodňuje nižšou intenzifikáciou výroby, ale aj cenovou politikou.

Záver

Na základe štúdia a výskumu riešeného problému komparácie cenového vývoja ako aj úrodnosti a tržieb vybraných komodít a krajín možno konštatovať, že pre prístupové krajiny bývalej V-4 cenový vývoj má klesajúci trend za roky 2001-2005 pri komoditách pšenica, jačmeň a kukurica na zrno. Pokles cien výrobcov bol zaznamenaný aj pri vybraných krajinách EÚ-15. Komparácia úrodnosti a tržieb poukázala na rozdiely, ktoré spôsobujú výrazné zaostávanie v naturálnych a hodnotových ukazovateľoch prístupových krajín s vybranými krajinami EÚ-15. Pretrvávajú rozdiely v cenovej politike, vkladoch do výrobného procesu ako i v zhodnocovaní na agrárnom trhu.

Súhrn

Príspevok rieši aktuálnu problematiku produkcie pšenice, jačmeňa a kukurice na zrno, ďalej komparuje ceny výrobcov, úrodnosť a tržby z jednotky produkcie. Boli porovnané prístupové krajiny Slovensko, Čechy, Maďarsko a Poľsko s vybranými krajinami EÚ-15 Nemeckom, Francúzskom, Belgickom a Holandskom. Aj keď ide o rozdielne vyspelé agrárne krajiny, komparácia poukázala na výrazné zaostávanie prístupových krajín v naturálnych a hodnotových ukazovateľoch.

Kľúčové slová: komparácia výroby a tržieb, pšenica, jačmeň, kukurica, krajiny EÚ

Literatúra

HORSKÁ, E. – UBREŽIOVÁ, I. 2005. Globalization and internationalization process in the selected branch of the Slovak food industry. In: Acta agraria et silvestria, 2005. s. 83–88. ISSN 0065-0919.
KRETTNER, A. 2005. Marketing ekologického poľnohospodárstva a ekoproduktov. Nitra : SPU, 2005. 90 s. ISBN 80-8069-620-9.
MIŽIČKOVÁ, L. 2005. Porovnanie vybraných faktorov podnikateľskej úspešnosti samostatne hospodáriacich roľníkov a európskych farmárov. In: Zborník vedeckých príspevkov KMM. Nitra : SPU, 2005. s. 16–20. ISBN 80-8069-510-5.